

L. DEVOLDS.

„PATET JANNA EXI!”

(„DURVIS VAĻĀ, IZEJI“)

I.

PSICHO-PATALOĢISKS APCERĒJUMS.

Greizsirdība, kuŗas pamatā nav realu
faktu, bet dibinās vienīgi uz aizdomām.

RĪGA, 1929. g.

H. MEIJERA APĢĀDĪBĀ.

468059

37
—
237

L. DEVOLDS.

„PATET JANNA EXI!”

(„DURVIS VAĻĀ, IZEJ!”)

I.

PSICHO-PATALOĢISKS APCERĒJUMS.

Greizsirdība, kuŗas pamatā nav realu
faktu, bet dibinās vienīgi uz aizdomām.

RĪGA, 1929. g.

H. MEIJERA APĢĀDĪBĀ.

193

0310027390

L. V. B.
In. 225363.

Phobep. 682. - 1/3.

Spiestuve „Liepjas Burtnieks“
Rīgā, Valdemra ielā 37.

IEVADAM.

Izdodot šo nelielo grāmatīņu, — ceram, ka tā tomēr gūs lielus panākumus, mūsu daudzcietušās tautas visdažādākos slāņos. Raksta autors, jāatzīst, ir tiešām istā laikā uztvēris to, kas tautai šobrīd tas vajadzīgākais. Laikā, kad viens pēc otra aiziet labprātīgā nāvē jauni cilvēki, uz kuŗiem lika cerības valsts, sabiedrība, ģimene. Tamdēļ, ir ļoti no svara tuvāki iepazīties ar tiem cēloņiem, kas viņus spiež ķerties pie savas un citu cilvēku dzīvības izdzēšanas. Ir pilnīgi skaidris, ka šī jautājuma atrisināšana, — var būt tikai apsveicama. Lekcijas, kas sarīkotas pēdējos gados, — pašnāvību sērgas apkaršanas nolūkos, diemžēl nav attaisnojušas sevi tanī ziņā, kā pašnāvības ne tikai mazinās, bet gan vairojās. Ir saprotāmi, kā šajā virzienā ievadītais darbs, ir jāturpina ar pavairotu enerģiju, izlietojot visus iespējamus līdzekļus, spēkus un spējas, lai kaut cik aprobežotu mūsu laika kronisko dzīves apnikuma epidēmiju. Lekciju sarīkojumiem, jāatzīst, nekad nevar būt tik plaša nozīme, kā speciēlai grāmatai. Pirmkārt, tamdēļ, kā ne katram ir iespēja uz viņām nokļūt un, otrkārt, ne katrs spēj visu to paturēt atmiņā, tamdēļ, kā izskaidrojumi pamatoti uz zinātniskiem pētījumiem.

Šī apstākļa dēļ, arī esam nolēmuši laist tautā pirmo drukātu darbu, kas būs pieejams, tik pat pilsētniekam, kā laucniekam, un dos iespēju jebkuŗā brīdī atrast atbildi, — dvēselē sasāpejušiem jautājumiem.

Kā pirmais, šī autora darbs, tika no mums izraudzīts «Patet janna exi!», kas vērsts greizsirdības jautājuma noskaidrošanai. Ar to mēs esam gribējuši, ikvienam, greizsirdības dēmona mocītam cilvēkam, — kuŗu nav mazums, — likt apdomāties, pirms sper klūmīgo soli. Esam tai ciešā pārliecībā, — kā ikviens, kas būs iepazīnies ar šā raksta saturu, — būs skaidrībā par to, pa kuŗām «durvīm» tam jāiet, — lai ie-

gūtu cerēto laimi un labklājību dzīvē; vai veselā prāta durvis, — uz dzīvību; jeb pretējās, — uz nāvi. Neapšaubāmi, ka daudziem šīs grāmatīņas lasītājiem, raksta autors — aiznaglos pesimisma durvis uz mūžu.

Kā nākošo, no šī paša autora, izdosim sevišķi vērtīgo darbu, zem nosaukuma: Nāvē, — «nelaimīgas mīlas dēļ». (Turvāki grāmatas beigās.)

H. Meijers.

Rīgā, janvāri, 1929. gadā.

PRIEKŠVĀRDS.

Nevienam nav noslēpums, kā par cilvēci pēc kara laikā ir nācis kāds «pirmatnējs gars», kādi neatvairāmi spēki un dziņas, kas tautas griež atpakaļ, ja arī ne pirmatnējos, — rupjos sadzīvēs veidos, tad katrā ziņā tagādnes modernā barbarismā, mežonībā. Mūsdienu dzīves skati un dienas prese, mums liek redzēt un dzirdēt lietas, — kas uztrauc visas tautas prātus. Dažādās noziedzības, kas piepilda mūsu dzīvi — dažādās nozarēs un veidos, — arvien vairāk cēlonībā liek saskatīt vieglprātību, — mazāk apzinātu ļaunprātību. Šis apstāklis nevilus izvirza jautājumu: vai zaudējot atbildības sajūtu, — nezūd arī tikumības jēdziens? Liekās, uz šiem jautājumiem atbildi ir devusi pati dzīve. XX. gadu simteni mēdz dēvēt par — «gara gaismas» gadu simteni. Nebūtu nemaz pārspilēts, ja to dēvētu par «tumsības» gadu simteni. Tieši šini simteni, cilvēce ir nomaldījusēs no gara gaismas ceļa! Tieši šini simtenī, miesas kults, ir nomācis gara higiēnu, materiālisms — ideālismu! Palikušas vienīgi formas, ceremonijas un dogmas — bez dzīva, vadoša gara, — dvēseles un idejas! Gaismas tempļi, kas kādreiz audzināja un sagatavoja cilvēku sabiedriski-derīgam darbam, — tagad izplata gara tumsu, nokaudami visus cēlos centienus jaunajā paaudzē; uzspiezdami, pirms tie sasniedz jaunākļa gadus, — uz viņu sārtajiem vaigiem pāragri izdzīvotās dzīves zieģeli. Agrāki prāts attīstījās uz instinkta rēķina, — tagad, turpretim, instinkts attīstās uz prāta rēķina. Ļoti daudz var sastapt krāgotu un manšetotu modes ākstu, bet ļoti reti patiesu, dabīgi-vienkāršu «audzinātu» cilvēku. Nekad nav bijis cilvēkos tik maz cilvēcības, kā tieši tagad. Nekad nav cilvēks tik daudz ieguvis saimnieciskās, tehniskās un citu kultūru laukā, kā tagad, un nekad arī nav tik daudz zaudējis «gara kultūras» laukā, kā tagad!

Tieši tagadējā laikā cilvēks ir aizmirsis, kā: «cilvē-

kam jābūt ne mazāk labam, kā gudram! Nekad nav bijis tik daudz, kas iziet no dzīves pa «Seneka durvīm», kā tagad! Nekad nav bijusi tik liela vienaldzība pret tautas gara notrulināšanu, un garīgo vārguļošanu, kā tagad! Interese pret tiro zinātni un domāšanu iet mazumā. Pašdarbība un darba mīlestība iet zudumā. Īpaši tagadējā laikā ir pilnīgi aizmirsts, kā: «Cilvēks nevar attīstīties, ja ik viens dara tik to, ko citi pirms viņa darījuši».

Vai tiešām mūsu dzimtenē nebūs neviena Ibsena, kas līdz ar šo slaveno tautas dēlu varētu līdz ar viņu sacīt: «Es necīnos par to, lai sagādātu sev bezrūpīgu dzīvi, bet cīnos par savu galveno dzīves uzdevumu, ko es turu par vissvarīgāko un vajadzīgāko savai tēvijai: modināt un mācīt tautu diži un cēli domāt».

Šis mans mazais,niecīgais darbiņš lai ir izaicinājums tiem, kas spēj ko darīt vairāk, un modinātājs priekš tiem, kas vēl guļ letargiskā miegā, — lai ceļās uz darbu, tautas gara druvā.

Šis un visi citi mani mazie darbiņi būs vienīgi vērsti sasāpējušo dzīves jautājumu noskaidrošanai. Būšu ļoti priecīgs redzēt, — spējīgāku, piedzīvojušāku garu, — kas nesīs tautai jaunas gara atziņas, kas uzsāks cīņu pret novecojušos ideoloģiju un modinās mūsu tautu no gara vērdzības miega.

Šo brošūru esmu veltījis greizsirdības jūtu apgaismošanai, nēmdams kā izejvielu iz pazīstāmo zinātnieku darbiem dažus, tuvāk dzīves īstenībai atbilstošus, zinātniskus slēgumus. Tādi būtu: Prools, Moreon de Tours, Māc. V. Villers, van Deventers, Savage, prof. H. Kovalevsky un citi.

Būšu ļoti pateicīgs, ja ikviens no šīs grāmatas lasītājiem, man iesūtīs savas atsauksmes un arī dažus vēlāmos papildinājumus, kurus varēs ievērot pie nākošiem izdevumiem.

L. Devolds.

Rīgā, janvāri, 1929. gadā.

I. DAĻA.

Greizsirdība, — kuras pamatā nav reālu faktu, bet dibinās vienīgi uz aizdomām.

Greizsirdība ir jūtas, kas cilvēcei pazīstamas no vecu veciem laikiem. Viņas vecākas kā cilvēce, tamdēļ, ka šīs jūtas piemīt arī zooloģiskās kārtas dzīvniekiem. Daudzi, nereti greizsirdību nešķīro no milas. XX. gadu simtenī, vispārīgi ir iesakņojies uzskats, ka greizsirdība un mīla, — esot savstarpēji nedalāmas. Greizsirdība esot milas radnieciskā daļa. Mūsdienu cilvēce nonākusi pat tik tālu, ka pat šaubās, vai mīla bez greizsirdības, — maz esot mīla. Vispārējs uzskats: — kas neesot greizsirdīgs, tas arī nemīlot u. t. t.

Greizsirdība pat tiek uzskatīta kā sevišķa īpašība — karstas milas izteiksme. Greizsirdības — jūtu iezīmes — izrādīšana, esot mīlošā indivīda — labākais un skaidrākais patiesas milas pierādījums. Uz šo uzskatu pamata, tad arī mūsdienu greizsirdīgais pat iegūst sevišķu cienīšanu, — no šo parādību novērojošām personām.

No augšminētā redzams, kā cilvēcē ir iesakņojies uzskats (vai tas pareizs, tas ir cita lieta), izejot no kuŗa, tā arī vaddās vēl šobrīd savā dzīvē.

Lai iegūtu pareizu jēdzienu, par šo svarīgo jautājumu — visos dzīves laikos, — panāksim vienīgi caur sīku greizsirdības jūtu analizēšanu — patognomiskā ceļā. Visupirms jānoskaidro, vai mīlai un greizsirdībai ir perfidisks raksturs.

Uzskats, itin kā šīs abējās jūtas ir savstarpēji nedalāmas, nesaietas pat ar vesela prāta slēdzieniem, ja arī dažreiz nomanam viņu kopību.

Patognomiskā analīze, šajā jautājumā, dod īsu un noteiktu slēdzienu-atzinumu: «tie, kas grib pierādīt, — kā greizsirdība un mīla ir savstarpēji-radnieciskas, nedalāmas jūtas, — lai sašveisē mālu ar dzelzi, bet ja tas tiem neizdodās, tad tiem arī neizdosies pierādīt mīlas un greizsirdības jūtu kopību».

Visu zinātnieku ilgstošie pētījumi un novērojumi, — zinātni spiež taisīt gluži pretēju siloģismisku slēdzienu, — līdz ar to pierādot, — cilvēcē iesakņojušos uzskatu maldīgumu šajā tik ļoti svarīgā jautājumā.

Priekš labākas saprašanas, mums visupirms ir visā visumā jāgriež vērība uz to, kā pastāv divējādi mīlas veidi:

- 1) Augstākā jeb ideālā un
- 2) kaislīgā, — jūtu kustoniskā mīla.

Katram no šiem mīlas veidiem, piemīt sevišķas īpatnējas atšķirības, — ārēji nomanāmas pazīmes.

Augstākās, ideālās mīlas galvenā pamata iezīme ir «pašuzupurēšanās». Kur nav nomanāma pašuzupurēšanās, tur arī nevar būt runa par ideālo mīlu. (Vispārējs ideālās mīlas jēdziens, cēlonība, izpausme un sekas, būs jo sīki iztīrītas manā nākošā izdevumā: «Nāvē — nelaimīgas mīlas dēļ», kas iznāks 1929. gada janvārī.)

Šai tīrai, ideālai-uzupurēšanās, bezaizspriedumu mīlai pirmamatā ir mātes mīla pret bērniem. Mātes mīlu, tāpēc mēdz arī dēvēt par visu mīlas veidu — māti. No mātes mīlas jēdziena izejot, — nevienam nebūs grūti saprast, — kaut cik necik nojaust, — īsto, ideālās uzupurēšanās mīlas būtību.

Ideālās, uzupurēšanās mīlas izpausmes varu un spēku mēs it skaidri varam redzēt mūsu tautas cīņu laikmetā. Tas ir spilgtākais paraugs, kuŗu mēs ar pilnīgām tiesībām, varam stādīt līdzās mātes mīlai.

Šajā laikmetā toreizējie tautas varoņi bija ieņēmti no šīs uzupurēšanās mīlas pret savu tautu un savu tēvzemi. Viņu galvenais uzdevums, bija darīt visu, lai sakausētu tautas slāņus, spēka vienībā, cīņai par pilnīgu zemes atbrīvošanu no svešās varas.

Šī vēlēšanās bija ne tikai viņu galvās, bet arī sirdīs. Tā bija viņu patiesā sirds ilgošanās, — mērķis, — lai tas maksā, ko maksādams!

Vadoņu patiesas sirds ilgas un nesavtīgā mīla pret savu tautu un tēvzemi, — atrada atbalsi visplašākos tautas slāņos... Tūkstoši un desmiti tūkstoši, mūsu Latvju jaunēkļu un vīru, zem bezaizspriedumu, uzupurēšanās mīlas varas iespaيدا pret savu tēvzemi un svešas varas gadu simteņiem vērdzībā nospiesto tautu, — uzupurēja savu karjeru, stāvokli, ģimenes laimi, savu mīlu pret tēvu un māti, sievu, ligavu, bērniem un mantu, — labprātīgi uzņēma grūto ērkšķu ceļu uz Golgātu, — izejot atklātā cīņā, pretī saviem vērdzinātājiem. Visi viņi bija gatavi ciest, ja vajadzīgs mirt, — «par savas tautas godu un brīvību».

Viņi gāja... Gāja, klusi, mierīgi, bez pienācīgiem ieročiem, apģērba un uztura... Tie nebaidījās no ienaidnieka pārspēka, nedz glēvuļu pīrgāšanās... Kas bija šis pavēlošais spēks!? Kas spieda ziedot savas personīgās intereses — vispārējo interešu labā? Šeit atbilde ir tikai viena: «to darīja tīrā, ideālā, uzupurēšanās mīlas vara» — pret savu tēvzemi un tautu!

Ideālā mīla, — ir vara un spēks. Vara, kas neatzīst savā ceļā šķēršļus, — spēks, kas tos pārvar.

«Augstākā, ideālā, uzupurēšanās mīla bija ierakstījusi savu mūžīgi negrozamo devīzi, — viņu sirdīs:

«Uzvarēt jeb mirt!»

Tie apzinājās, ka ir vērts nodot savu dzīvību par cēlāko mērķi pasaulē, — par tautas atsvabināšanu, no svešās varas kundzības! Tāpēc vēl šodien, tautas atbrīvošanas notikums, ir visas tautas brīnums! Kā varēja mazākums gūt uzvaru pār vairākumu? Kā varēja vājākais uzvarēt stiprāko? Tas ir iespējams tikai tad, — kad starp «pavēlētāju» un «pavēles izpildītāju», pastāv zināma gara vienība. Kad pavēles izpildītājs sajūt, kā pavēlētājs savā pavēlē ir devis saprast to, kā arī pēdējais, caur pavēlē minēto, ir vienlīdz ieinteresēts un gatavs, uzvarēt jeb mirt, lai tikai panāktu — drīzāku, uzstādītā mērķa sasniegšanu. No augšminētā mēs skaidri varam nākt

pie slēdziena, — kā šis neizprotāmais spēks slēpjās vienprātībā. Uzvaru var iegūt tikai tad, kad ikkatris apzinās, — kā uzvara vajadzīga arī viņam pašam. Tad ikkatrs cīnītājs izlieto visas spējas un spēkus, lai pēc labākās sirdsapziņas izpildītu to, kas pavēlēts. Kad cīnītājs apzinās, kā arī visi citi, tāpat kā viņš, stāv savās vietās un cīnās par to pašu mērķi. Šī ir vienprātības apzināšanās.

Ja mēs runājam par mīlu, tad mums visupirms ir jārunā par vienprātību. Visskaidrākais mīlas apzīmējums var tikt izsacīts sekošas kopības vārdos:

«Uzticēšanās rada vienprātību, vienprātība rada mīlu, mīla — spēku, spēks — uzvaru, uzvara — prieku.»

Šīs ir tās dabīgās pakāpes, — kas ikvienu cilvēku noved pie cerētās, nepieciešamās laimes un labklājības. Dzīvē redzam, kā visām šīm pakāpēm, no uzticēšanās līdz priekam, — ir nodrošināts bezapelācijas patiesības stāvoklis. Tā tad, — mīla ir trešais šīs ķēdes locēklis. No sacītā nākam pie slēdziena, ka ideāla uzpurēšanās mīla, ir zināma jūtu funkcija, kuŗai par cēlonību varam uzskatīt — patiku-uzticēšanos, vienprātību, — turpretī mīlu, kā šīs trīsvienības sekas.

Ideālo uzpurēšanās mīlu var radīt tikai vienprātība. Vienīgā vara, kas cilvēku spēj darīt derīgu, kādam lielam, cēlam darbam — dzīves uzdevumam, — var būt tikai šī divvienība — vienprātība un mīla.

Ideālā uzpurēšanās mīla, vienlīdz var iemiesoties visā tautā, sabiedrības daļā, jeb atsevišķā individuā. —

Šajā gadījumā mums vairāk interesēs tas, kā izpaužas ideālā uzpurēšanās mīla, starp diviem indivīdiem, — vīrieti un sievieti.

Ir nepārprotāmi skaidris, kā to redzam no iepriekš sacītā, — sekas nevar būt bez cēlonības, vienlīdz-ideāla mīla nevar būt bez vienprātības. Mīla ir saskaņa, — garīgā saite, jeb «Dievišķā saite», starp diviem jeb vairākiem indivīdiem, kā to redzējām no iepriekšējā ilustrējuma, — valsts atbrīvošanas karā. Tādā pašā mērā, un uz tādiem pašiem pamatprincipiem, balstās un izpaužas indivīdu savstar-

pējas attiecības. Zināms, tikai citādā, šaurākā apjomā — tomēr, ar vienlīdzīgu spēku un nozīmi.

«Vienībā spēks», ir vees izteiciens, bet arī ļoti pareizs. Mēs viņu varētu šinī gadījumā pārredīgēt, un izteikt to saprotamāk — «Vienprātībā — spēks». Ievērosim, ka vienprātība ir saskaņa, un šī saskaņa ir tas nepieciešamākais kalķis, ne tikai starp atsevišķiem indivīdiem, — bet arī sabiedrībā, valstī un visu valstu starpā. Vienprātībā slēpjās tas radošais spēks, cilvēces laimes un labklājības atslēga. Bez vienprātības, nav bijis un nebūs miera un labā apmierinātības stāvokļa, ne valstī ne sabiedrībā, ne atsevišķu indivīdu starpā. Bez vienprātības garīgās saskaņas, nav arī mīlas.

Kas saka: «Es tevi mīlu», pirms nācis pie gara harmonijas, — tas melo! Šāda «milētāju» mūsu dienās ir pilnas visas malas. Tagādnes cilvēks, ir itkā aizmirsis, kā bez šīs ideālās uzpurēšanās mīlas, — neviens nespēj sasniegt cerēto laimi, — savā turpmākā dzīvē. Tagādnes cilvēks ir aizmirsis, kā tikai tā mīla, kas dibināta uz gara harmonijas un savstarpējas vienprātības pamatiem, ir tieši tā, ko laipnais radītājs ir novēlējis — augstākajam radījumam — cilvēkam.

Ikviena, kas teic, — «es Jūs mīlu», — jau pēc pirmās iepazīšanās, tas droši ir izgājis no cilvēka cilvēcības pienākuma pamatprincipu robežām, un droši atrodās kaislīgās — jūtu kustoniskās mīlas (seksuālā instinkta) varā. Tagādnes vīrietis, uz katru sievieti skatās ar «vīrieša» aci. Ļoti maz ir tādu, kas spēj saskatīt arī sievietē «cilvēku». Šie visi ir tādi instinkta vērgi, — kas vienīgi alkst pēc miesas un apmierinājuma. Sievietes dvēsele tādiem sveša. Vienīgais, ko tie vēl spēj saskatīt, tas ir — «baudu līdzekli». Kas dibina savu dzīvi bez dvēseles harmonijas nodibināšanas, tiem agrī vai vēl, būs jāpiedzīvo katastrofa. Visas tās ģimenes, — labāki sakot «pāriši», kas iebraukūši laulības ostā vadoties vienīgi no ārējā skaistuma, — piepilda mūsu dzīvi ar tām šausmām un traģēdijām, par ko mums sniedz ziņas ik dienas, laikrakstos. Šīs traģēdijas notiek pēc jūtu uzplūdu pāriešanas, — laikā, kad viņu priekšā nostājas dzīves īstenība. Tikai

.. tad, tie ierauga viens otrā svešus, — garīgi šķirtus cilvēkus. Te nu tad arī seko, sabiedrību uztraucošās, vēstis, kuŗas mēs pazīstam no viņu moderniem virsrakstiem: «Ģimenes drama», «Nelaimīgas mīlas upuris», «Romantiskā pašnāvība» un «Greizsirdības upuris».

Mīla un revolvers, ir palicis par ļoti daudzu laulāto pāŗu savienotāju un šķīrēju. Ļoti nedaudziem, tikai izdodās tikt valā no «mūŗa dzīves biedra», — bez pulvera smakas. Šie tādi ir tieši tie, kas pazaudējuŗi tiesības, uz cilvēka vārdu, bendē sevi un ruīnē valsts pamatu — ģimeni.

Tamdēļ ikvienam, kas daudz maz vēl nopietni skatās uz laulības dzīvi, — ir stingri jāņem vērā, kā: ārējais skaistums bez dvēseles skaistuma, — nekad nevar nodrošināt ilgstoŗu, laimīgu ģimenes dzīvi. Kā jāŗūpējās pie laika, pirms uzņemās kādās saistībās pret otru personu, — par to dzīves posmu, kas iestāŗās pēc jūtu uzplūdu izbeigŗšanās, — kuŗu mēs sauŗam par ilgstoŗo draudzību — «draugi uz mūŗu». Tāpēc ikvienam jaunēklim un jaunavai, ir stingri jāievēro: kā priekŗ laimīgas ģimenes dzīves nodibināŗšanās, ir vajadzīga «gara harmonija», — mīla, kuŗas pamatā — vienprātība! Kas to ievēros, tas arī piedzīvos to vārdu patiesību, kā tos, — «ko Dievs ir savienojis, to nevienam cilvēkam nebūs šķirt». Tikai ideālai uzupurēŗšanās mīlai ir tas spēks un tā vara, — «dzīvot vienam priekŗ viena», — būt patiesam palīgam un atbalstam grūtā dzīves brīdī, — un nest cilvēka vārdu ar tiesībām. Glabājat un uzturat šķīstīstī un tīru ideālo mīlu, jo vienprātībā un uzupurēŗšanās ir jūsu laimes un dzīves labklāŗības atslēga! Jo tikai vienprātība var uzturēt mīlas laimi jūsu starpā!

II. DAĻA.

Apslēptais stāvoklis, jeb iekšējā koncentrēšanas.

Greizsirdības pasīvais periods.

Laimīgi nodibinātā ģimenes dzīve, uz ideālās uzpurēšanās mīlas pamatiem, kā jau I. daļā sacīju, cilvēkam nodrošina tiesības — sasniegt savā dzīves laikā iespējamo pilnību. Tomēr nedrīkst aizmirst, — šīs laimes ķīlas zaudēšanas iespējamību — caur ideālas mīlas pamata principu neievērošanu. Ir ļoti maz vajadzīgs, lai galīgi sagrautu mīlas spēka pamatus un izārdītu savu un sava laulātā drauga dzīvi. Kā viens no galveniem ārdošiem spēkiem, ar kuŗu sirgst mūsu laiku lielākā daļa vīru un sievu, jaunēkļu un jaunavu, neizslēdzot pat mūža priekšvakarā esošos sirmgalvjus, — ir greizsirdība. Vai tā ir mīlas jūtu radnieciska daļa, to redzēsīm analizējot pašas greizsirdības jūtas. Viņu cēlonībā, izpausmēs un seku veidā, parādīsies šo jūtu īpašības visā pilnībā. No tam ikvienam būs iespēja nākt pie slēdziena par to, kādās attiecībās jeb sakarībā stāv mila ar greizsirdību.

Kā pirmais mīlas jūtu dizorganizējošais elements, — ir kaislība. Kaislība cilvēka dvēseles atzīnā ienes egoisma, jeb priekšmeta iegūšanas pamudinājuma elementu. Caur ko egoisms arī tiek uzskatīts par pirmo un galveno cēloni — ideālās mīlas dezorganizētāju. Pēc šī procesa, cilvēks ilgojās ne tikai pēc pretmīlas no mīlošā pret mīlamo, bet sāk kārot pēc neaprobežota apmierinājuma. Pēc pārmērīgas kaislības iestāšanās, notiek pilnīga altruistisko jūtu noslāpēšana. Tādā gadījumā mīlas skaidrā puse tiek pilnīgi aptumšota, caur ko, savukārt, tiek pastiprināts egoistiskais elements — iegūšanas un pašapmierināšanās kāre.

Kaislības apmierinājums tikai spēcina iegribas pēc jauna apmierinājuma.

Kā piemērs, šinī gadījumā var noderēt Napoleona I. kaislīgā mīla pret Jozefīni. Tā bija jūtu, kaislības, neapmierinātības kustoniskā mīla, — kas pilnīgi aptumšoja un apdullināja veselo prātu. Tā bija tieksme, vienīgi dēļ pilnīgas, neaprobežotas iegūšanas un pašapmierināšanās.

Pats par sevi saprotams, kā mīlas un kaislības stiprums pie visiem cilvēkiem nav vienāds. Tas atrodās pilnīgā atkarībā: no dabas, temperamenta, vecuma, izglītības, klimāta, rāsas, individuēliem noteikumiem u. t. t. Piemēram, mēs redzam ļoti liela kaislības spēku dažādību starp Napoleonu I. un Gogoļa vāroni Akakiju.

Tiklīdz, kā mīlai piejaucās kustoniskā kaislība, — mīlas spēks tiek mazināts, — aptumšots. Pārsvaru sāk iegūt egoisms proporcionāli no kaislības pieaugšanas; jo egoisms rodās par tik, par cik pieaug kustoniskā kaislība. Tomēr, šis stāvoklis vēl nerada greizsirdību, ja tikai priekš tam nedod iemeslu mīlamā persona.

Greizsirdības jūtas parādās tikai pēc jauna elementa rašanās; tas ir: šaubas, neuzticība un aizdomas pret mīlamo personu.

Izvirzās jautājums: no kurienes tad rodās šīs savādās greizsirdības jūtas?

Zinātniski pierādīts, ka šīm jūtām var būt tikai divējādi cēloņi:

1) Cilvēka kaislība, un 2) bailes pazaudēt mīlamo personu.

Jau šīs bailes, — pazaudēt, — pierāda, kā mīlas jūtas pie mīlošā cilvēka, eksistē kā zemiska parādība, — vienīgi piederības un iegūšanas kāres veidā, bet ne uzticība un pašaižliegšanās — attiecībā pret mīlamo personu. Iegūšanas tieksme, pati par sevi nav nekas vairāk, kā mīlas atraipīšana. Bet tā kā pie šām tieksmēm pievienojās vēl baiļu izteiksme — pazaudēt mīlamas personas piederību, kā arī cerību uz viņas iegūšanu, — padara ideālo mīlu vēl zemiskāku.

Greizsirdība var rasties tikai tad, kad caur pārmērīgu kaislību un bailēm pazaudēt mīloto personu, — ideālā mīlā tiek izdzēstas uzticības un uzpurē-

š an ā s j ū t a s. Pirmējais milas veids, šādā gadījumā, pārvēršas par jūtu — kustonisko milas veidu. Nav jāaizmirst, — ka milā, kuŗai sveša neuzticēšanās, — greizsirdības jūtu parādības nav.

Kas milē šķīsti, — svēti, kas skatās uz mīlu kā augstāko, dvēseles daiļāko jūtu izteiksmi, kas atdod mīlamam cilvēkam domas un dvēseles noslēpumus — un bauda tādu pat pretmīlu, — tur nekad nebūs vietas greizsirdībai!

Kā jau iepriekš minēju, caur kustoniskās kaislības pieaugšanu, rodās iegūšanas tieksme — baudu kāres apmierināšanas nolūkā. Šis apstāklis ļoti lielā mērā, tā tad, mazina mīlas jūtas. Kad kaislības un baiļu jūtas ir pilnīgi pārvērējušas uzticību un pašuzapurēšanos, ideālo mīlu pārvērzdama kustoniskā milā, — tikai tad šai nesaderīgo jūtu mudžeklī, kā labi sagatavotā zemē, rodās greizsirdība, kuŗas avangarda iet pastiprināta aizdomība, neuzticība un nicināšana. Šīm trijām vēl pievienojās niknums un neieredzēšana. Visas šīs augšminētās jūtas, ir pilnīgi nepazīstamas ideālās milas jūtām.

Ir pierādīts, ka, pa lielākai daļai, greizsirdības jūtu sakne, — atrodās jau paša cilvēka dabā. Ir cilvēki, kuŗi sevī nes šo jūtu iezīmes defektus, kas it sevišķi izteicās iekš apšaubīšanas, neuzticības un aizdomības. Tādi cilvēki, pa lielākai daļai, ir nervozi, pārāk iespaidīgi, — bez noteikta līdzsvara, noteiktības un skaidra dzīves ideāla.

Greizsirdīgā darbība šai periodā.

Kad greizsirdīgais nonāk līdz kaislības un baiļu jūtu pakāpei, tad viņš sāk stingri un vispusīgi novērot miļotās personas darbību, — sekodams visiem gara un miesas simptomiem. Visus šos novērojumus viņš slepeni analizē, katru jo sīki un vispusīgi novērtē, — bez mazākām uz to tiesībām. Bez tam miļāmās personas izteicieni un darbi tiek klasificēti «launos» un «labos»; tomēr, neskatoties uz šādu klasifikāciju, — biežāki vienmēr gūst pārsvaru «launā» puse.

Pats par sevi saprotams, ka greizsirdīgais, atrazdamies šādā stāvoklī, — pārdzīvo iekšēju moku un ciešanu grūtus

brīzus. Viņā arvien spēcīgāk turpina attīstīties galīgi slimīga uzmanība, — noklausīšanās un novērošana pastiprinās. Pasakaini ātri viņš uztver nepareizus faktus, taša izdomātus slēdzienus. Visu neizprasto un pilnīgi neizteikto, tas papildina nepamatotām aizdomām. Greisirdīgais, vienmēr ar lielāko uzmanību ilgāku laiku, skatoties pēc apstākļiem, — novēro aizdomās turētās personas — sāncenšus. Ar tiem satiekoties personīgi, — greisirdīgais vēro katru kustību, skatu, smaidu, iegaumē katru izteikto vārdu. No novērotā un dzirdētā izvelk-atvasinā tieši tikai to, kas viņam vajadzīgs, — savu iedomu pastiprināšanai; radīdams tādā kārtā veselu sistēmu un pamatu dažādiem murgiem, — kuŗi viņā, savukārt, izsauc īstu domu un jūtu sajukumu. Viss tas turpina attīstīt šaubas, kas viņā rada šausmīgu iekšēju cīņu. Brižiem ņem virsroku šaubas, brižiem uzvar milas jūtas.

Atrodoties šādā stāvoklī, — nenoteiktības mudžeklī, saprotams, — greisirdīgais netiek ne pie kādas skaidrības.

Tā kā šīs šaubu un neuzticības apslēptās jūtas neizriet no dzīves faktiem, bet vienīgi no paša slimīgās fantāzijas, — greisirdīgais arvien ir spiests itin visam, piedot nepareizu — viltotu, nekītru nokrāsu, pat tīrākām un nevainīgākām, — mīlamās personas dvēseles parādībām.

Caur šādu spriedumu, — jēgumu, greisirdīgā tiek nomāktas visas labās un īstās milas, cēlākās jūtas. Saprotami, greisirdīgais, atrazdamies šādā pašpārliecības stāvoklī, — pārdzīvo lielas dvēseles mokas.

Otrā pakāpe pasīvā periodā.

Slimīgais stāvoklis arvien ņem dziļākas saknes. Nākošais bende — paslēpts milas maskā. Uzmanība, kas pastiprinās ar katru brīdi, greisirdīgo spiež pastiprināt arī novērošanu.

Uz zaudēšanas baļu pamata, pastiprinās arī novērošana pret apkārtējo un mīlamās personas darbību un izturēšanos. Šis stāvoklis, savukārt, turpina savu ruīnējošo darbības procesu un attīsta domu ilūziju, — kas, savukārt, ir par palīgspēku nepareizu iedomu radīšanai. Tāpat, ne mazāk sekmē spēju maldīgi uzņemt vienkāršākās parādības mīlotās personas darbībā.

Lai gan greisirdīgais ir jau tuvu neglābjamam-katastrofālam stāvoklim, tomēr vēl to attura no atklātas savu dēmonisku jūtu izrādīšanas pret mīlamo personu, — īstenības apzināšanās — uz dažu mirkli uzliesmojošā dzīves patiesība. Kaut arī viņa dvēselē parādās šī īstenības apzināšanās, tomēr, šiem uzliesmojumiem tur nav noteicošā stāvokļa. Tas tik pamirdz uz īsu brītiņu, kā maldugunis — tumšā naktī... Tamdēļ arī greisirdīgā dvēselē notiek pastāvīga cīņa, — cīņa starp labu un ļaunu, taisnību un netaisnību, patiesību un maldiem, mīlu un ienaidu, īstenību un slimīgu fantāziju.

Bet mīla... Īstā mīla šausmīgi cieš. Viņa nobāl, aptumšojās un pēdīgi galīgi panīkst greisirdīgā dvēselē...

Slimīgās greisirdības jūtas turpina savu attīstības gaitu un ieiet savā nākošā stādijā.

Aizdomība tiktāl pastiprinās, ka piespiež akli ķerties pie netīrākām un nekītākām, — savu iedomāto sāncenšu apkaņošanas. Visi šie darbības veidi stāv ciešā sakarā ar greisirdīgā zemiskiem spriedumiem, kas izriet no pastiprinātās, galīgi slimīgās, aizdomības.

Greisirdīgais iesāk visā slepenībā uzglūnēt, uzmanīt mīlamo personu un iedomātos sāncenšus. Slepeni, it kā pats sevi kaunēdamies, viņš pat lūko apskatīt tās vietas, kur bijusi mīlotā persona u. t. t. Tādā kārtā cenšoties atrast pastiprinājumu savām aizdomām. Visizplatītākie greisirdīgo papēmieni «noziedznieku ķeršanai» pazīstāmie, vēstuļu uzplēšana, dienestnieku uzpirkšana, dzīvokļa novērošana, izbraukšana uz vairākām dienām, lai īstā laikā pēc dažām stundām atgriežoties pārsteigtu aizdomās turēto personu un vēl daudz citi tam līdzīgi zemiski papēmieni.

Greisirdīgā dvēselē, kas pastāvīgi pildīta, šaubām, aizdomām un neuzticēšanās, — pastāvīgi iemājo divi tēli. Piemēra dēļ, apskatīsim, cik pareizi lielais dzejnieks Šekspirs, raksturo greisirdīgā divdabīgo dvēseles stāvokli:

Es zvēru visiem, — kas dzīvs virs zemes,

Kā liekās — uzticīga mana sieva.

Nē! Tā viltīga un netaisna!...

Man liekās — pilnīgi tā taisna...

Varbūt, tā arī netaisna ...
Kā Diānas skaidrais skats, —
Bij arī manas sievas vārds,
Bet kā mana seja — tagad viņš
Ir notraipīts un netīrumu klāts!»

Tāda, lūk, ir greizsirdīgā šaubīgā daba!

Greizsirdīgais tikai tik ilgi spēlē pasīvo lomu, kā mēr vēl ir pacietības rezerves, — novērošanas turpināšanai. Tiklīdz pēdējās izsīkst — izbeidzās arī pasīvais stāvoklis. Līdz šī brīža iestāšanās laikam, viņš visiem spēkiem cenšās apslēpt savas dvēseles šausmu stāvokli no apkārtnes un mīlamās personas. Ir novēroti gadījumi, kā greizsirdīgais līdz pat pēdējam laikam — dvēseles līdzsvara zaudēšanas brīdim, — pret mīlamo personu neuzkrītoši, māksloti mīļš, laipnis un pat labsirdīgs.

Apmēram šādā vispārējā veidā izpaužas greizsirdības pirmais, pasivitātes periods. Līdz šam laikam greizsirdīgais neuzdrošinās atklāt savas jūtas tamdēļ, ka tās tika kontrolētas no īstenības apzināšanās.

III. DAĻA.

Jūtu veidošana un izpausme. Agresīvais periods.

Agresīvais periods iestājās, — līdz ar īstenības apzināšanās kontroles izbeigšanos. Kaislība un bailes pazaudēt pāriet savā otrā — agresīvā jeb aktīvā periodā.

Līdzīga pāreja notiek piepēši, — negaidot. Tas bez izņēmuma notiek afekta stāvoklī. Kad greizsirdīgais ir pilnīgi aizmirsies, kad par dzīves īstenības apzināšanos, pacelās šaubu un aizdomu fenikss — viņš izgāž savu apslēpto dvēseles saturu. Patiešām, neapskaužami baigs brīdis, tā cilvēka dzīvē, — kam kā jēram jāiztur saniknotas lauvas uzbrukumus.

Šādos afekta momentos, greizsirdīgā ārējais izskats ir ļoti atbaidošs: vīriešiem — seja piesārkusi, acis zvērīgi spīdīgas, sejas pantu izteiksme no dusmām un uztraukuma galīgi saspīlēta, rokas un lūpas trīc, valoda dusmīga, raustīga-nesakarīga. Kāds no acu lieciniekiem tiesu procesā izteicās: kā greizsirdīgais, atrazdamies ekstāzē, — atgādinot «traku kaķi».

Ovidijs izsakās tā: «Ora tument, ira nigreseunt Sauquine venae».

Sievietei, greizsirdības ekstāzes momentā, ir drusku citāds izskats: seja bāla, acis piesārkušas, vispārējas trīsas, paaugstināta raudulīga balss.

Šādos ekstāzes momentos, kā pie vīrieša, tā pie sievietes, — visas kultūrēlās un labās audzināšanas pazīmes pilnīgi izgaist un cilvēks, visā pilnībā, atspoguļo sevī — rupjo kustonisko dabu.

Pēc šādas atklātas uzstāšanās, greizsirdīgie neko vairs neslēpj no savas slimīgās dabas, — bet vada to pilnīgi atklāti.

Caur greizsirdības jūtu atklāšanu pret aizdomās turēto personu, — kas vienmēr notiek visneapdomātākā un rupjākā kārtā, — greizsirdīgie rada otru cietēju.

Ciešot paši, vēl šausmīgāk, caur šādu negaidītu atklājumu piespiež ciest citus. Būdami paši nelaimīgi, tie padara vēl nelaimīgākus citus. Pirmais no cietējiem, — b e n d e, otrs — viņa u p u r i s. Pirmējais — s l i m s, otrs — atrazdamies no viņa atkarībā, — n e l a i m ī g s.

Pēc šīs ofensīves, greizsirdīgā aizdomīgums tiktāl pastiprinās un viņa fantāzijas tēli tā nomāc īstenību, kā gandrīz visi izdomājumi, — tiek pieņemti par reālu patiesību.

Tā kā veselais prāts zaudē noteicošo varu pār fantāziju, — greizsirdīgais nespēj vairs sevi savaldīt. Tamdēļ no cietēja, novērotāja, viņš pilnīgi iedzīvojās agresīvā lomā — kas to spiež palikt par sava upura vajātāju, — spīdzinātāju.

Pirmajā periodā, greizsirdīgais, varbūt, tikai iedomājās, kā mīļotā persona tam morāliski neuzticīga, bet vēlākā greizsirdības attīstībā, šīs domas vēl vairāk pastiprinās un greizsirdīgajā iesakņojās stipra, neatlaidīga pārliecība, itkā iemīļotā persona, jeb laulātais draugs, — tam fiziski neuzticīga. Šīs pārliecības dēļ, greizsirdīgais no ieguvēja stāvokļa pāriet —

iegūtā — iegūšanas stāvoklī.

Lai nostiprinātu aiz sevis mīļotās personas ieguvēja pirmtiesības abzolūtā veidā, — greizsirdīgais izlieto veselu rindu visrupjāko apvainojumu un pārmētumu, — nereti savu upuri novedot līdz galīgam izmisumam, lai tikai panāktu sava dzīvā īpašuma neaizskaramības nodrošinājumu, — pret citām personām.

Dažādi spīdzināšanas paņēmieni tiek vienādi pielietoti, kā pret iemīļoto personu, tā arī pret laulāto draugu, — neizslēdzot arī aizdomās turētos sāncenšus (-ses).

Par lielu nožēlošanu, šie pārmācīšanas jeb izrēķināšanas ekscesi tiek vienmēr sarīkoti sabiedrībā, caur ko visnežēlīgāki cieš persona, pret kuru vērsts apvainojums.

Cik niecīgu vajadzīgs iemeslu tam, lai izsauktu greizsirdīgā fantāzijā aizdomas un neuzticību, redzam no sekošā gadījuma. Ejot kopā pa ielu ar aizdomās turēto personu, greizsirdīgajam pretīmnākošās personas sveicinājums, ir par iemeslu veselai rindai atklātu konfliktu. (Pasīvītašes periodā, ŧas notika tāpat, tikai ar to starpību, ka neizsauca atklātu iz-

skaidrošanos, bet šis neapmierinājums izpaužas apvaldītā-apslēptā veidā. Šī neapmierinātība novērojama piepēžā garastavokļa maiņā, grūtsirdībā, neuzmanībā, netaktiskā uzvešanās, dzēlīgās divdomībās un citādi.) Šāds gadījums agresīvā periodā izsauc nopietnus konfliktus, kas nereti ilgst neaprobežotu laiku. Par velti ir pierādījumi, kā ar aizdomās turētu personu nekādos tuvākos sakaros nesastāv. Tam netiek ticēts. Daudzos gadījumos, ir noteikti zināms, — ka nelaimīgie upuri, lai izbēgtu spīdzināšanai, atzīstās par vainīgiem.

Nelīdz ne zvērasts, ne lūgšana, ne pašuzpurēšanās. Nelīdz arī dusmas un apvainošanās, — tas viss tomēr greizsirdīgo nepārliecina, — bet vēl vairāk pastiprina viņu slimīgās aizdomas.

Šajā periodā tiek uzkrāuti visrupjākie apvainojumi, bez kāda priekš tam dibināta iemesla.

Klusēšana — atzīšanās par vainīgu; aizstāvēšanās — iemeslis atklātam skandālam. Netiek ievērotas padevības, nedz pilnīgas palāvības jūtas, tāpat kā cienīšana un noslēgta klusa mājas dzīve. Tam visam nav attaisnojošas nozīmes greizsirdīgā dvēselē. Greizsirdīgais visu to tomēr tura aizdomās, viss tas viņa slimīgajā fantāzijā atspoguļojās otrādi. Tīrākais un šķīstākais, tiek sajaukts ar netīrām, nekītrām iztēlēm, tādā kārtā radot dažnedažādākos iemeslus viszemiskākiem uzbrukumiem un pazemojumiem.

Vīrieši pilnīgi aizmirst sievietes vājākumu, kā tā pelna saudzību. Aizmirst savu pienākumu to aizstāvēt, bet gan paši spīdzina un pazemo fiziski un morāliski.

Sieviete, turpretī, aizmirst jebkuru pieklājību un godīgumu, — nepieklājīgi kliedz un lamājas. Par katru cenu cenšās, kā fiziski vājāka, — sist savam vīram jeb līgavainim morāliskas brūces — pavēstot iedomātās vīra mīlas dēkas un netikumus, — ārpus mājas dzīvojošām personām u. t. t. Saimniecība tiek galīgi nojaušta. Valda vispārēja nekārtība.

Pienākums un darbs, greizsirdības dēmona mocītiem cilvēkiem, ir pēdējā vietā, viņš tam nevar pilnīgi nodoties. Kur ir viņš, tur nav viņa domas. Pārņemts no greizsirdības jūtām, — tas gan strādā, bet darbs nav produktīvs.

Greizsirdības dēmonam — vienādi padoti kā vīrieši, tā sievietes. Nožēlojama tā ģimene, nelaimīgi tie bērni, ja šai greizsirdības dēmona varai par upuri ir krituši sieva

pret vīru jeb otrādi. Pirmais gadījums tomēr neapšaubāmi bēdīgāks. Nelaimīgi, nožēlojami upuri!

Kas agrāk viens otru karsti milēja, — tagad izmocīti, novārguši morāliski un fiziski padoti neattēlojamām ciešanām; tīri dabīgi, — ir spiesti atsvešināties un atstāties no saviem spīdzinātājiem, — paliekot pret pēdējiem pilnīgi vienaldzīgi. Katrs greizsirdīgā upuris, ir spiests pilnīgi noslēgties sevī. Izvairās ne tikai no mīlas scenām, bet arī baidās ar tiem satīkties, — palikt vienātnē... Tomēr, ar šādu atsvešināšanos — nekas netiek panākts. Tas tikai ir par cēlonību jaunām katastrofām.

Šāds izvairīšanās jeb atsvešināšanās, — dabīgi vadītais stāvoklis, no greizsirdīgā tiek uzskatīts, kā tiešs neuzticības pierādījums tām, kā caur šāda veida attiecību mainīšanu — jūtu atvēršanu, — tā (-as) patiešām mīlē citu un tādā kārtā — noteikti pārkāpj ģimenes pienākuma saistības.

Līgava vai līgavainis šādā jūtu atvēršanā, — ierauga: otras puses solījuma neturēšanu. Pierādīts, ka greizsirdības asums viskrasāki izpaužas jauniešu starpā. Šeit var attiecināt to milzīgo skaitu noslēgto laulību, kas vienīgi vadītas zem seksuālā instinkta iespaida. Starp pēdējiem tad arī norisinās šausmīgākās greizsirdības dramas, kuŗu finālā, — palielākai daļai, vairāki upuri.

Patiesībā, ja nelaimīgais upuris būtu iedomājies patiešām kādu citu personu mīlēt, tad, droši, var apgalvot, — kā ieņemoties tās šausmīgās ikdienišķās scenas, pastāvīgās viszemiskākās dabas apvainojumus un izsmieklus, fiziskās un morāliskās pārestības, — no šāda soļa droši atteiktos. Pretēji tam pienāktos piedzīvot ne tikai atsvešināšanos un nospiedošo vientulību, bet arī būt gatavam uz visnecilvēcīgāko izrēķināšanos.

Kas gan vēlētos pavadīt savu dzīvi, necilvēcīgā attiecību stāvoklī? Stāvoklī, kur valda jēgs skats, naida un atribības uguns uz ik soļa. Apzināšanās, kā šis greizsirdības tārps, to grauzis, grauž un arī turpmāk grauzīs, — droši no tādas laimes atteiktos, — bez kavēšanās!

Sadzīvē, daži greizsirdīgie ne caur ko ne atšķirās no pārējiem cilvēkiem. Tie ārēji izrādās laipni, priecīgi, dažreiz pat pārāki par citiem. Tomēr, tas nav viņu dvēseles iekšējais patiesais atspoguļojums. Zem izlikšanās maskas, jāpiezīmē, iz-

dodās tikai nedaudziem apslēpt savu patieso stāvokli. Daudzos gadījumos nevienam pat prātā neienāk iedomāties, par šo cilvēku mājas dzīves briesmīgo traģēdiju.

Ir gadījumi, kā apslēptā veidā gadiem ilgi greizsirdīgais bende spīdzina savu upuri, nevienam nenojaužot. Daudzos gadījumos, šo cilvēku dzīves šausmīgā traģēdija, nāk zināma tikai no kalpotājiem, vai citiem mājas ļaudīm.

Tomēr, arī šis maskošānās periods drīz pāriet, ja greizsirdīgajam, bez augšā minētām jūtu noskaņām, pievienojās slimīga tendence,—bez izņēmuma **itīn visam**, piedod sevišķu nozīmi.

Īpaši raksturīgi gadījumi iz šī greizsirdības perioda: greizsirdīgā vīra sieva, stāvēdama pie vaļēja loga savā dzīvoklī, uztver no vēja ienesto koka lapiņu. To redzēdams, viņas greizsirdīgais vīrs, bez kādas ceremonēšanās, izgāž pret viņu visu savu lamu vārdu lekcikonu, — bez kāda tuvāka pierādījuma, visneķitrāki apvainodams savu sievu neuzticībā.

Iekšēja nemiera mocīts, vīrs piesteidzās pie loga pārliedzināties. Un patiešām, brīdī atpakaļ ir gar māju pa ielu gājīs gaŗām kāds vīrietis. Šis atgadījums, tiek no vīra uzskatīts kā neapšaubāms pierādījums — gājēja un sievas sakarībā. Bez liekas kavēšanās vīrs, itkā izsmiedams, skubinā sievu atstāt drīzāki māju — lietojot pie tam visrupjākos, apvainojošus vārdus; citādi «kavalierim» būšot par daudz ilgi jāgaida. Pēdīgi, aklā uzbudinājumā, greizsirdīgais vīrs nonāk tik tālu, kā uzbrūk sievai ar puķu vāzi, kuŗas sviediens trāpa sievas galvu, no kuŗa trieciena tā dabū asins izplūdumu smadzeņu dobumā, — bet pēc brīža jau iestājās nāve...

Kas gan var uzskaitīt, visas tam līdzīgās varmācības, kas notiek aiz šiem līdzīgiem iemesliem? To ir daudz...

Par tādu pat signalizēšanu-sazināšanos, — tiek uzskatīti: klepus, atskatīšanās, smaids, skatiens, kustības un visas citas, šīm līdzīgas, parādības. Šinī periodā tagad itīn visam tiek piegriezta nopietnāka ievēriba, — piedodot ikkatram gadījumam sevišķu nozīmi.

Pēc šī stāvokļa iestāšanās, greizsirdīgais pilnīgi atraujās un izvairās no sabiedrības, atraujās pats un arī noliedza to sievai. Ļoti grūti būs iedomāties, kas īpaši šī perioda laikā notiek laulāto starpā. Tas stāvoklis līdzinās elles fantastiskām mokām, — ja ne vairāk.

kautrēšanās — pašcieņas, uzsāk atklātu skandālu neaprobežotos apmēros, neņemot vērā — ne vietu, ne apstākļus. Viņu uzstāšanās un paņēmieni, necaurko neatšķiņās no piedzēruša žūpas neapzinīgās ālēšanās.

Kā vīrieši, tā sievietes, atrazdamies atriebības jūtu varas ekstāzē, — lolo sevī vienīgo nolūku — izdarīt kādu fizisku bojājumu savam pretīniekam, — sakropļojot locēkļus, padarot neglītu viņa seju un tamlīdzīgi. Tas tiek darīts ar to aprēķinu, lai vairs nevarētu patikt sāpencsim, jeb otrādi. Kā vīrieši, tā sievietes šim nolūkam pielieto gandrīz vienādus cīņas līdzekļus; tomēr, jāatzīst, kā vīriešu atriebībai, ir grūtākas sekas, — spēka un drosmes dēļ; kurpretī sievietes mazāk lieto ieročus, bet tanī vietā dod priekšrocību dažādiem kodīgiem šķidrumiem.

Greisirdības jūtām ir tik ārkārtīgs spēks, kā tās pat spēj pilnīgi apslāpēt vecāku mīlu pret bērnu un otrādi.

Prools-pieved gadījumu, kur kāds atraitnis tēvs un viņa miesīgs dēls, — abi iemilējušies vienā sievietē. Pie kam tēvs, — dēla labāku panākumu dēļ pie minētās sievietes, uz dēlu palicis tik greisirdīgs, — kā pat nolēmis dēlu nonāvēt; nodoms pilnīgi gan neizdevies, tomēr dēlu grūti ievainojis.

Ir liela laime, kā greisirdības jūtas ne vienmēr pastāv savā asumā.

Ir brīži, dažam ilgāki, dažam īsāki, — kā nu pie kuŗa, — kad šīs jūtas, pašam nemaz negribot, atslābst, izzūd; tomēr, tādā pat kārtā nejauši uzliesmo par jauna — visā savā pilnībā.

Šī apstākļa dēļ, greisirdīgie šādos atslābuma brīžos, — paši nāk pie pārlicības, — kā tie velti šaubījušies, neapzinīgi maldījušies — lūdz savus spīdzinātos upurus pēc piedošanasas... O, cik viņi nožēlojami šādos momentos!... Bet tiklīdz šie miera brīži pāriet, — uzliesmo no jauna mežonīgā greisirdība. Aizdomu un neuzticības dēmoni drīz atkal sagrābj tos savā varā, — aizdedzinot iekšējo naida un pārdzīvojumu ugunis.

Šāds stāvoklis pie dažiem turpinās līdz dzīves vakaram. Bet ar to vēl nav viss. Greisirdības jūtas, kā jēbkuŗa slimība, attīstās tālāk un ieiet savas būtības frešā periodā — psihiskā apjukumā.

IV. DAĻA.

Paranoijas stāvoklis, jeb murgu zistemācijas periods.

Pie iepriekš minētām, pirmos divos periodos, — pievienojās vēl jaunas, ideālo mīlu ruīnējošas, jūtas. Pēdējās vēsta krīzes iestāšanos. Šim prāta sajukumam un slimīgai kaīslībai pievienojās **gallucinācijas un ilūzijas.**

Šī perioda greīzsirdība, ir pēdējais etaps uz izšķīrošu sarežģījuma atrīsināšanu, — individu savstarpējās attīcībās. — Tā kā greīzsirdīgo stāvoklis ir pilnīgā atkarībā no psihīsko spēku ruīnēšanas procesa attīcības gaitas, tad nav iespējams, pilnīgi noteikt, cik strauju pārmaiņu viņš īenas, greīzsirdīgā dzīves attīcībās ar viņa upurī. **Saprašanās, šīnī periodā, ļoti grūta, — pat pilnīgi neiespējama.**

Šajā periodā slimību var īlustrēt ar sekošu gadījumu: «Vīrs, piepēši paziņo savai sievai, atrazdamies ārkārtīgā uztraukumā un nervu sasprīndzīnājumā augstākā pakāpē, — kā viņu bērni nemaz pēc viņa neīzskatoties. Lai sieva tūlīt bez kavēšanās atzīstās, ar kādām personām, katrs no bērniem piedzīvots; tas viņam jāzīnot, jo nu reiz patīesību redzot savām acīm, un tamdēļ kā sievai, tā viņas bijušam mīļākam, — jāsaņemot bārgs sods. — Rezultātā: vīrs, sev par apmierinājumu, sakropļo divus no saviem bērniem caur zvērīskiem sitīenīem, bet sievu moka to dažādi spīdzīnot, — vairākas stundas — līdz, beīdzot, zaudē samaņu... Redzot, kā sieva sāk mocīties agonijā, — pats, sauc pēc glābšanas kaimīņus, pēdējiem atnākot, — greīzsirdīgo vīru atrod pie asīnīs noplūdušās sievas līķa, raudam un vaimanājam... It sevišķī lielu lomu sāk spēlēt gallucinācijas uz seksuālām jūtām. Dažādām pārdabīgām būšanām šajā virzīenā.

Greīzsirdīgiem liekās, ka viņu upurī sastāv neatļautos pārdabīskos sakaros ar to jeb citu personu. Šie sāncensī slepenī nokļūstot viņa dzīvoklī, uztur noslēpumainā kārtā sakarus ne tikai tiešī, bet pīelaīž to iespējāmību arī attālumā.

Atrazdamies šādā stāvoklī, greīzsirdīgais ne tikai neuztīcās svešām personām, bet pat radiem, tēvam, bērniem, tā paša pola dzīmumīem, dzīvniekiem un pat nedzīviem priekšmetīem.

Šajā periodā tie arī tiek vajāti no uzbrukšanas un no zālošanas mēģinājumos.

Greizsirdīgie, atrazdamies šajā stādijā, ir greizsirdīgi netikai pret tagādni, bet arī pagātņi un nākotni. Viņi iztēlo sava upura pagājušās dzīves laiku, visrieģīgākā nešķīstības gaismā, lai gan par to tiem ne mazākais notikums nav zināms, tomēr tie cenšas sevi pārliecināt, kā arī šajā laika periodā, viņu upuri jau bijuši viltības un neuzticības pārņemti. Šie pāgātnes laika iztēles notikumi tos noved līdz pilnīgam apjukumam, — noziedzībai. —

Šajā slimības periodā, aizdomās turētās personas spīdzināšana pārvēršas par hronisku parašu. Dienas, nedēļas un mēnešus, nelaimīgie upuri cieš dažādas rupjības, tikumības nogānīšanu, fiziskas pārestības un dažādas citāda veida pazemošanas. Ir pilnīgi dabīgi, kā šajā periodā, tiek pielietoti visuztraucošākie nežēlības izrēķināšanās veidi, pret aizdomās turētiem saņceņiem un savu upuri.

Ļoti bieži greizsirdīgie noslēdz sava upura dzīvību, — visnežēlīgākā un visbriesmīgākā noziedzībā. —

Izdarījuši noziegumu pie sava upura, greizsirdīgie pēc tam jūtās sevišķi pašapmierināti. Tikai pēc ilgāka laika sprīža, atjēgušies, viņi rūgti nožēlo, raud, nonāk līdz izmisumam, — izbeidzot arī savu dzīvību — pašnāvībā. —

Pa lielākai daļai, pēc noziedzības pastrādāšanas, greizsirdīgie-noziedznieki, neslēpj padarīto, bet paši, atjēgušies, vai nu ziņo, jeb ierodās attiecīgā iestādē un atdodās savam zināmam, neizbēgamam sodam.

Kas attiecās uz pašnāvības mēģinājumu, tad ne visas reizes tie ir nopietni domāti. Nobendējuši savu upuri, greizsirdīgie nereti paliek tikai ie-vainoti. — (Prool.)

Šādas noziedzības greizsirdīgie pastrādā atrazdamies paranoijas stāvoklī, tas ir, kad murgainās idejas apziņā iesakņojušās, bet gara spējas un domāšana paliek gandrīz neaiztiktas.

Greizsirdības cēlonība: — patoloģiskā izdzimība, — jāuzskata kā galvenais.

Ļoti daudzos gadījumos greizsirdības jūtas tik stiprā mērā iedarbojās uz centrālo nervu sistēmu no ārēji uzņemtiem iespaidiem, kā tās pēdējā izsauca tādas pār-

maiņas, kā tās pilnīgi līdzinās iedzimtas greizsirdības parādībām.

Greizsirdība ļoti bieži parādās arī pie bērniem un veciem cilvēkiem. (Moreon de Tours.) Tomēr, pie bērniem, greizsirdība parādās daudz vājākā veidā, — drīzāk to var uzskatīt kā skaudību. Turpretim, pie veciem cilvēkiem, — greizsirdība parādās pilnīgā veidā. — Šī parādība pie pēdējiem, tomēr jāuzskata kā simptoms — vecuma plānprāta iesākumam. Apstiprinās, kā arī vecumā greizsirdība noved pie smagiem noziegumiem.

Māc. V. Villers pieved gadījumu, kur kāds 80 gadus vecs vīrs, greizsirdībā mēģinājis nogalināt savu 70 gadus veco sievu.

van Deventers pieved gadījumu, kur kāds 74 gadus vecs vīrs mēģinājis nogalināt savu 72 gadus veco sievu, lai gan pēdējā bijusi ļoti neglīta un slimīga. Šī vīra tēvs arī greizsirdības dēļ šķīries no savas sievas.

Proal's pieved gadījumu, kur 59 gadus vecs vīrs, atrazdamies greizsirdības ekstāzē, nobendējis savu sievu ar 16 — naža dūrieniem.

Šie dažādie patologu pievestie gadījumi, ir tikai kā pierādījums tam, kā arī vecuma dienās cilvēks nav pasargāts no greizsirdības dēmona varas.

Mūsdienās, šādu, un tam līdzīgu gadījumu nav trūkums. Par to vēsta dienas prese ikdienas. Bet cik šādu ģimenes katastrofu paliek vispārībai nezināmas? To ir ļoti daudz. —

Savage novērojis (to arī apstiprina), ka pie sievietēm, greizsirdība parādoties jeb arī pastiprinoties menstruācijas periodos, turpreti, starplaikā, — vai nu pavisam nenojaužama, jeb arī parādās mazāk savā asumā.

Savage noteikti izpētījis un novērojis, kā slimīgāi greizsirdībai, gandrīz 70% gadījumos, par pamatu ir patoloģiskas iedzimtības sekas, kas savā izteiksmē un parādībās, — skaidri norāda uz iedzimtību. Ja nu vēl ņem vērā to, kā greizsirdība, lielākā vai mazākā mērā, parādās pie dažiem cilvēkiem tikai tad, kad tie atrodās vai nu lielās dusmās, jeb narkotiski notrulinātā stāvoklī, piemēram piedzērušies, tad nāk klāt vēl 12—18%. Šis procents tāpat jāpiešķaita 70-tiem, jo arī dzeršana un citas līdzsvaru zaudējošas parādības ir patoloģiskas iedzimtības sekas.

Tālāk Savange apgalvo, pamatojoties uz ilgstošiem pētījumiem, — kā sievietes, ir visas skaudīgas un nenoliecīgas; — turpretī greizsirdība, visā savā spilgtumā, izpaužās tikai pie dažām, — atkal tikai tādām, kurām par pamatu ir bijusi patoloģiska iedzimtība.

Ilgstošā novērošanas ceļā iegūti noteikti pierādījumi, kā greizsirdība pie dažiem cilvēkiem, pastāvīgi kā tāda nemaz neeksistē; bet parādās tikai kā histērijas, paranoijas, progresīvas paralīzes, vecumā plānprātības un daudz citu slimību simptoms.

Kā raksturīgākos un pilnīgāki saprotamākos, šeit pievedīšu patologa Villers'a novērojumus.

Villers izšķir divējādus greizsirdības jūtu izteiksmes veidus: — aso un hronisko.

Asais parādās afekta (veidā) formā, hroniskais, — paranoistiska (veidā) formā. Asā forma parādās atsevišķu uzliesmojumu veidā, kas bieži stāv sakarā ar pārmērīgu alkohola lietošanu, jeb citām organiskām nenormālībām.

Vēlāk, šī epizodiskā greizsirdība, maz pamazām var pāriet ilgstošā jeb hroniskā formā.

Afekta, jeb asā greizsirdības forma atšķirās no pirmējās, t. i. hroniskās, — caur sevišķu uzbudinātību, — ļoti spēcīgu un pārmērīgu jūtu elementa pieplūdumu; un sevišķi vētrainu šo jūtu izplūdumu uz ārieni; kas pa lielākaī daļai arvien sevī satur: nežēlību un noziegumu.

Ļoti bieži šāds greizsirdības stāvoklis iestājas pēc pastiprinātas, kaislīgas dzimumtieksmes uzliesmojuma; kas sevī satur kā vienīgo mērķi, — neatvairamas slāpes pēc neaprobežotas pašapmierināšanās. —

Sākumā, tomēr, arī šāda stāvokļa launumu un sekas ir iespējams novērst ar saprāta palīdzību. Turpretī, ja greizsirdība stipri ieilgusi, — veselais prāts tiktāl notrūlināts, kā tas, pa lielākaī daļai, par nožēlošanu — ieradās tikai pēc launuma izdarīšanas, — kā liecinieks.

Kaut arī greizsirdības jūtu pamatā, līdz zināmam mēram vēl arvien atrodās ideālās mīlas drumstalas, —

tomēr, pēdīgi arī šis niecīgās atliekas, greizsirdības jūtas galīgi iznīcina un viņas vietā iestājas, — neieredzēšana, ienaidis un atriebība.

Liels vairums noziegumu, kas tiek izdarīti greizsirdības ekstāzē, — satur sevī vēl citus efektus, — kaislību un nežēlību.

Lai gan šī parādība ir diezgan reta, tomēr, tai nevar paiet gažām, to neatzīmējot.

Kaislība un nežēlība — savienojumā, ir sevišķi īpatnēja tai ziņā, kā greizsirdīgais, lai gan nīst un neierauga savu upuri, tomēr, dzimumtieksmju uzplūdumu brīžos, itkā visu aizmirsis, — cenšās iegūt labvēlību pretējās puses acīs. Ja nu gadās, ka pretējā puse, — nepadodās šādai «nelaimīgai saskaņas laimei», tad greizsirdīgais pielieto visnežēlīgākā veidā paņēmienus un līdzekļus, lai to piespiestu ar varu, — padoties viņa iegribai. — Turpretī, ja pretējā puse labvēlīgi noskaņota, tad arī, tomēr, netiek izslēgta nežēlīga ienaida un atriebības jūtu izgāšana pret savu upuri. Pēdējā gadījumā tas notiek tūlīt pēc pašapmierināšanās stāvokļa iestāšanās.

Šādu stāvokli, kad greizsirdīgais nīst un spīdzina savu upuri, — tomēr alkst, ar to pēc fiziskiem apmierinājumiem, lai to par jaunu pazemotu un spīdzinātu, — francūži nosauc par «kustonisko instinktu mīlu».

Ilgstošā un paranoistiskā, jeb murgu greizsirdība attīstās patstāvīgā kārtā.

Paranoistiskā greizsirdība, kā jebkuŗa paranoija, savā attīstībā virzās caur šaubu, aizdomu, pastiprinātas novērošanas un vajāšanas periodiem.

Tālākā attīstības gaitā, greizsirdība tiek pastiprināta vēl vairāk, pievienojās murgi, kas izteicās, — bailēs no nozāļošanas un vajāšanas—no vajātiem pret vajātāju.

Pēdējā gadījumā, attīstās zināma slimības forma, kuŗu francūži uzskata kā sevišķu slimības tipu — vajāts vajātājs.

Šādā greizsirdības periodā, murgi izteicās un attīstās loģiskā kārtā, tamdēļ, kā tam par pamatu ir slimīgas iedomas un fantāzijas. To dēļ tad arī viss tiek pieņemts par skaidru patiesību. Uz šāda stāvokļa periodu, dominējošu iespaidu rada ilūzijas un galluci-

nācījas, ar visām savām spēcīgām parādībām — sekām; kas dibinās uz kļūdainiem un nepareiziem slēdzieniem. —

Vai var būt greisirdība bez mīlas?

Var būt un arī ir. Šādi gadījumi gan vairāk novēroti pie histēriskām sievietēm, vīriešiem retāki.

Kā vieni, tā otri, šādos gadījumos rikojās vienādi. Tomēr, šajā stāvoklī greisirdība izteicās mērenākā veidā. Tikai ļoti retos gadījumos, ir novēroti spēcīgāki greisirdības jūtu izpaušanās veidi, pret zināmām personām. Vairāk gan, vispār greisirdīgie aprobežojās apslēptā veidā atriebt, ar neslavas celšanu. —

Jautājiens, kādu spriedumu, jeb pie kāda slēdziena, jānāk veselam, pilnīga saprāta, cilvēkam, — attiecībā pret nelaimīgo greisirdības dēmona upuri?

Šinī jautājumā, katrs, kas būs iepazinies ar greisirdīga slimīgo dabu un attiecībām, kā pēdējais izturās pret savu mīloto personu, — būs arī dažādi spriedumi un slēdzieni. Vienlīdz nosodoši, un arī attaisnojoši. Tomēr, mēs ne uz mirkli nedrīkstam aizmirst, kā greisirdīgie ir nožēlojami, nelaimīgi mocēkļi, — cietēji ļaudis! Zem savas slimīgās fantāzijas iespaida, tie neapšaubāmi pārdzīvo sevi šausmīgas ciešanas, kuŗas nebūt nav mazākas, par citu cilvēku ciešanām, kas notiek zem patiesi grūtu un šausmīgu dzīves faktu nastas.

Vienīgais apmierinājums tikai var būt iekš tam, — kā šie cilvēki, būdami savā laikā pie pilnīga saprāta un loģiskas domāšanas spējam, — bez cīņas, bez pretošanās nodevušies — savu kaislību varai vairāk, kā vajadzīgs. Šis apstāklis tos tamdēļ ir novedis pie loģiskām sekām. Jo kaislības, cilvēku noved pašznīcināšanas stāvoklī. Kaislība, — nomāc apziņas kontroli caur izlaidību, tā kā cilvēks vairs nespēj cīnīties pretī savām iegribām, un tā paliek par pilnīgu kaislības vērgu.

Kaislības varā atrazdamies, cilvēks nebūt vairs nespēj saprast, — savu upuru ciešanas, — tās viņam pilnīgi svešas.

Salīdzinot un ņemot vērā, visas tās šausmīgās mokus, kas jāpārdzīvo greisirdīgā upurim, — nepamatotas apvaino-

šanas, tikumības nogānīšana, fiziskās pārestības un citas dažāda veida ciešanas, kas to pavada — sagaida uz ik soli, — negribot aizmirstās par paša spīdzinātāja-greizsirdīgā ciešanām, un arī par to, kā viņš pats ir zināmas vājības upuris, — gandrīz vienmēr caur iedzimtību mantotu no priekštečiem. —

Noslēdzot apskatu, par visu iepriekš sacīto, pamatojoties uz iegūtiem, neapšaubāmiem pierādījumiem, jānāk pie viena un tā paša slēdziena, ar kuŗu zolidarizējās, visi rakstā minētie patoloģisko parādību pētnieki:

Pirmkārt: — kā mīlas un greizsirdības vienībai ir perfidisks raksturs.

Otrkārt: — kā greizsirdība, — kuŗas pamatā nav realu faktu, — ir nenormālibas un patoloģisma parādība.

Jāatzīmē, kā jaunākā laikā par greizsirdības jūtu jautājumu, kā tas izteikts šajā rakstā, dod pārliecinoši apstiprinošu slēdzienu, arī slavenais krievu profesors Kovalevska's, kas liek skaidri un nepārprotami saprast, — kā patoloģisko parādību analītiskā pētišana, — stāv uz neapšaubāmi pareiza pamata.

Slēdziens.

No iepriekšējā, rakstā izteiktā, ikvienam būs skaidri saprotāms, — kā, ideālai uzupurēšanās mīlai ar greizsirdību, nav itin nekā kopēja — radnieciska.

Tikai vienprātība rada mīlu — saskaņu, mieru; turpretī — aizdomas rada greizsirdību — nesaskaņu, ienaidu.

Tā tad, nevis mīla un greizsirdība kopībā, sastāda ideālo mīlu; bet gan uzticēšanās, vienprātība; — bez aizdomām, šaubām, un nesaskaņas, — sastāda kristālskaidro, uz vienprātības pamatiem dibināto, divvienības psihi — ideālo uzupurēšanās mīlu — individu starpā.

Ne nesaskaņa, bet tikai saskaņa, spēj radīt «gara harmoniju» — ideālās uzupurēšanās mīlas pamatu. Nesaskaņā, aizdomās un šaubās, turpretī, slēpjas «greizsirdīgais bende — mīlas maskā».

Tāpēc, pirms saka «jā», ir jāievēro ideālās uzupurēšanās mīlas pamatprincipi.

«Sargies no savu jūtu uzplūdiem! Nekad neizstiepi rokas par agru pretīm tam, ko satiec!»

Janvāra mēneša vidū, 1929. gadā, iznāks L. Devolda grāmata:

„PATET JANNA EXI!“ II. daļa.

Kurā jo sīki tiks iztirzāts otrs, ne mazāk svarīgs dzīves sasāpējušais jautājums:

«Nāvē — nelaimīgas milas dē!».

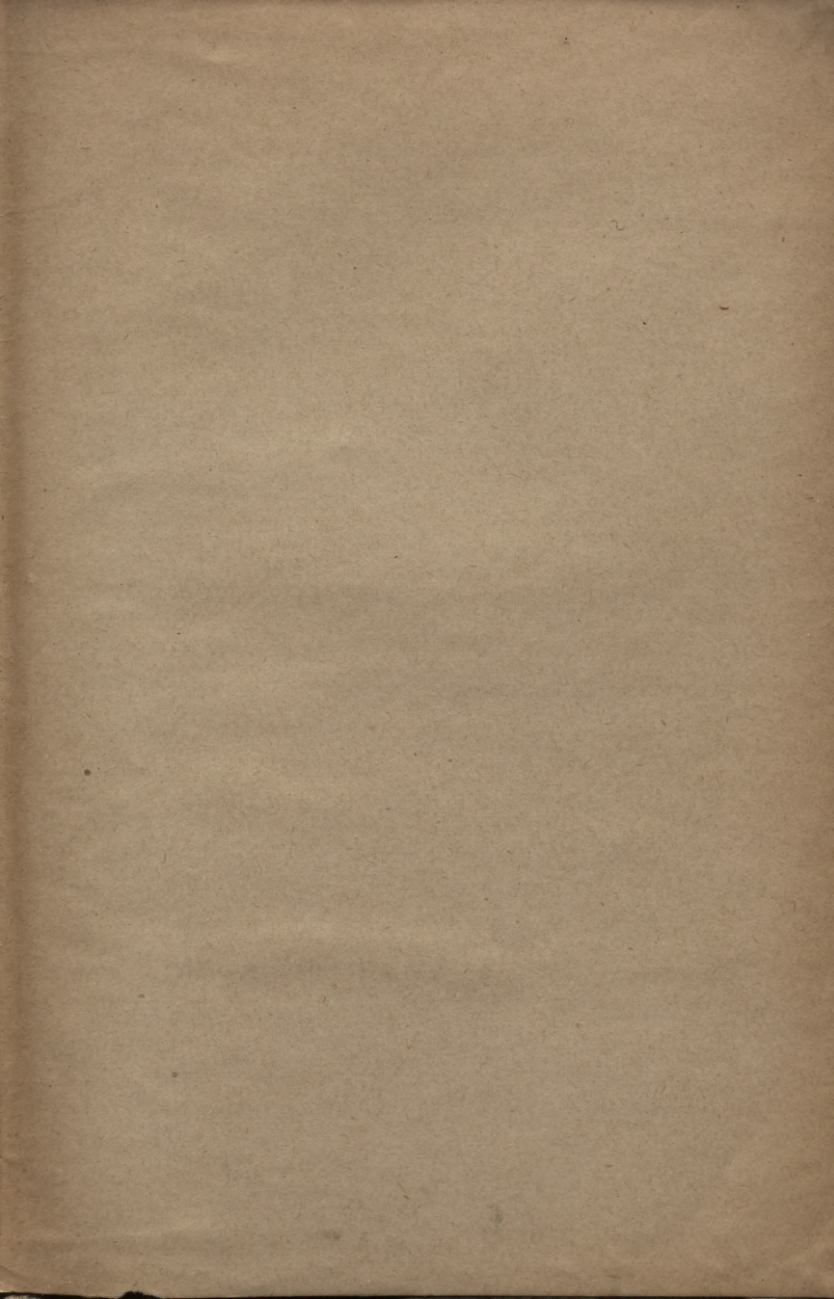
Parakstīties uz šo grāmatu lūdzu ikvienu pie laika, jo šī grāmata tiks drukāta aprobežotā skaitā.

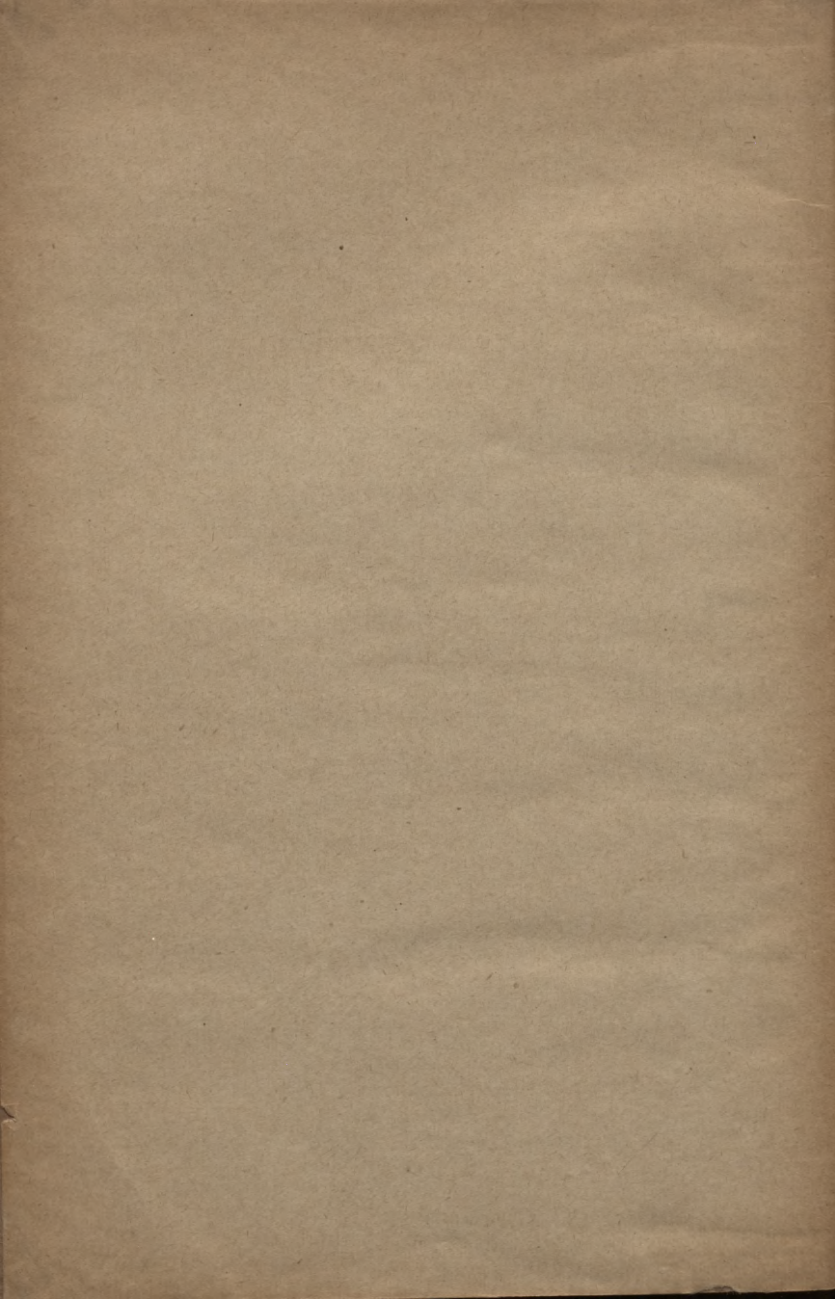
[Grāmatas cena: Ls 0,70. (35 rb).]

Adrese: Rīgā, pasta kast. 42. **L. Devoldam.**

18 JAN 1929

LC 372

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310027390